

طراحی مدل توسعه پایدار اجتماعی بر اساس موانع اجتماعی در شهرستان بشاگرد

عباس امینی^۱، دکتر غلامرضا جعفری نیا^۲، دکتر باقر گرگین^۳

چکیده

امروزه، مباحث توسعه پایدار یکی از حوزه های مورد توجه در جوامع مختلف است و در این بین، پایداری اجتماعی به دلیل تاثیر بالایی که می تواند بر سطح رفاه مردم داشته باشد، از جایگاه ویژه ای برخوردار است. با وجود اهمیت زیاد، در مورد جوانب و ابعاد پدیده پایداری اجتماعی با توجه به شرایط بومی مناطق مختلف آگاهی محدودی وجود دارد و به نوعی پژوهش در این حوزه تا حدودی در تحقیقات علمی مغفول مانده است. از این رو، هدف تحقیق طراحی مدل توسعه پایدار اجتماعی بر اساس موانع اجتماعی در شهرستان بشاگرد است. تحقیق حاضر از نظر هدف کاربردی- توسعه ای و در زمره تحقیقات آمیخته است. در مرحله کیفی، از روش تحلیل تم (مضمون) برای طراحی مدل استفاده شد. بدین منظور با ۲۰ نفر از اساتید و کارشناسان زمینه توسعه و پایداری شهری و اجتماعی در دانشگاه ها و سازمان میراث فرهنگی که با روش قضاوتی و هدفمند انتخاب شدند، مصاحبه نیمه ساختاریافته انجام شد. براساس یافته ها پایداری اجتماعی شامل مولفه های کالبدی (امکانات شهری)، عدالت اجتماعی، آموزشی و پژوهشی و زیست محیطی و مشارکتی است. در بخش کمی به منظور تحلیل داده ها و تعیین سطوح و رتبه برخوردار پایداری شهرستان بشاگرد، از تلفیق تکنیک های آزمون تی و شاخص های توصیفی استفاده گردید. در این تحقیق جمعیت شهرستان بشاگرد در قالب دو منطقه شهری و روستایی مورد بررسی قرار گرفت. جهت تعیین حجم نمونه نیز به جدول مورگان استناد شد و با توجه به نامحدود بودن جامعه آماری، حداکثر تعداد نمونه معادل ۳۸۴ نفر در نظر گرفته شده است. براساس یافته ها، خروجی آزمون تی نشان داد که در سطح معنی داری ۹۵٪ فرضیه پژوهش مورد تأیید قرار گرفت و این بدین معنی است که، عوامل اجتماعی بر توسعه نیافتگی شهرستان بشاگرد موثر بوده است. همچنین براساس نتایج آزمون فرضیات، شهرستان بشاگرد از نظر ابعاد پایداری اجتماعی شرایط چندان مطلوبی ندارد.

۱. دانشجوی دکتری جامعه شناسی، واحد بوشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، بوشهر، ایران

۲. دانشیار گروه جامعه شناسی، واحد بوشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، بوشهر، ایران. (نویسنده مسئول) jafarinia_reza@iaubushehr.ac.ir

۳. استادیار گروه معارف اسلامی، واحد بوشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، بوشهر، ایران

کلیدواژه ها: توسعه پایدار، پایداری اجتماعی، موانع اجتماعی، شهرستان بشاگرد، تحلیل تم (مضمون).

۱. مقدمه و بیان مساله

امروزه، مفاهیم پایداری و توسعه پایدار در تحقیقات علمی اهمیت زیادی پیدا کرده است (روجریو، ۲۰۲۱). اهداف توسعه پایدار^۱ سازمان ملل متحد یک فراخوان فوری برای اقدام از سوی همه کشورها است که چارچوبی برای دستیابی به توسعه جهانی ایجاد کرده و در عین حال ایجاد توازن بین پایداری اجتماعی، اقتصادی و زیست محیطی را محقق می‌کند (میو و همکاران، ۲۰۲۰). همچنین، مفهوم توسعه پایدار توجه گسترده‌ای را به خود جلب کرده است که سایر مفاهیم توسعه فاقد آن هستند، و به نظر می‌رسد آمادگی دارد تا برای مدت طولانی به عنوان پارادایم توسعه فراگیر باقی بماند (منساه، ۲۰۱۹). از نظر مفهومی، توسعه پایدار فرآیندی از تغییر است که در آن بهره‌برداری از منابع، جهت‌گیری سرمایه‌گذاری‌ها، جهت‌گیری توسعه فناوری و تغییرات نهادی همگی هماهنگ هستند و پتانسیل فعلی و آینده را برای برآوردن نیازها و آرزوهای انسان افزایش می‌دهند (جرونن، ۲۰۲۰). از این رو، توسعه پایدار جایگاه ویژه‌ای را در بین دانشگاهیان، نمایندگان صنعت و سیاست‌گذاران کسب کرده است (سیلوستر و تیرکا، ۲۰۱۹).

تصمیم‌گیری در مورد پایداری متضمن تعاملات پیچیده بین جنبه‌های زیست محیطی، اقتصادی و اجتماعی است و نیاز به مشارکت فعال همه ذینفعان مربوطه دارد (هنریکه دوس سانتوس و همکاران، ۲۰۱۹). پایداری اجتماعی - به عنوان رکن اجتماعی توسعه پایدار - که در سال‌های اخیر توجه فزاینده‌ای را به خود جلب کرده است، تحقق رفاه انسان را دنبال می‌کند و بر ارضای نیازهای انسان و بهبود کیفیت زندگی تمرکز می‌کند (وانگ و همکاران، ۲۰۲۳). از طرفی، دغدغه بعد اجتماعی توسعه پایدار از زمانی آغاز شد که نابه‌سامانی و فروپاشی اجتماعات محلی و نیز فقر و نابرابری‌های اجتماعی در توسعه‌های شهری مورد توجه تحلیلگران قرار گرفت (روستا و چیزفهم دانشمندیان، ۱۴۰۱). دستیابی به پایداری اجتماعی آسان نیست زیرا بعد اجتماعی پیچیده و سخت به نظر می‌رسد. برخلاف سیستم‌های زیست محیطی و اقتصادی که در آن‌ها جریان‌ها و چرخه‌ها به راحتی قابل مشاهده هستند، پویایی‌های درون سیستم اجتماعی بسیار ناملموس است و نمی‌توان به راحتی مدل‌سازی کرد (وایو و نگوین، ۲۰۱۹). از طرفی، پیشرفت اجتماعی بسیار سریعتر از پیشرفت زیست محیطی اتفاق می‌افتد؛ بنابراین اقداماتی که تغییر در پویایی قدرت، نابرابری، توسعه و آموزش در کشورها را هدف قرار می‌دهند باید برای حفظ اکوسیستم و ارتقای رفاه در اولویت قرار گیرند (هندرسون و لورا، ۲۰۲۳).

پایداری اجتماعی رشته جدیدی از گفتمان در مورد توسعه پایدار است. این رویکرد طی چند سال در پاسخ به غلبه نگرانی‌های زیست محیطی و راه‌حل‌های فناوری در توسعه شهری و عدم پیشرفت در رسیدگی به مسائل اجتماعی در شهرها مانند نابرابری،

¹ Sustainable Development

جابجایی، قابلیت زندگی و نیاز روزافزون به مسکن ارزان قیمت توسعه یافته است (سافرون، ۲۰۱۵). پایداری اجتماعی به عنوان یک رکن اساسی از توسعه شهری پایدار از ابتدای قرن بیست و یکم، نگاه های صرفاً زیست محیطی و اقتصادی را تغییر داده و با پررنگ کردن ابعاد کیفی توسعه پایدار با تأکید بر عدالت، آزادی و کیفیت زندگی، منجر به پیشرفت های حوزه اجتماعی در توسعه شهری پدیدار شده است (عزتیان و امین زاد گهرریزی، ۱۴۰۱). پژوهش ها نشان داده که اندیشه و تفکرات در مورد پایداری اجتماعی، هنوز به اندازه محورهای دیگر توسعه پایدار پیشرفت نکرده است و مورد غفلت واقع شده است (نیک بین، ۱۳۹۹).

با توجه به دیدگاه کالک (۲۰۱۶)، پایداری اجتماعی به معنای اطمینان از برآورده شدن نیازهای همه نیست. در عوض، هدف آن فراهم کردن شرایطی است که همه در صورت تمایل، توانایی تحقق نیازهای خود را داشته باشند. هر چیزی که مانع از این ظرفیت شود، به عنوان یک مانع در نظر گرفته می شود و باید به آن توجه شود تا افراد، سازمان یا جامعه به سمت پایداری اجتماعی حرکت کنند (منساه، ۲۰۱۹). همچنین، درک ماهیت پویایی های اجتماعی و چگونگی ظهور این ساختارها از دیدگاه سیستمی برای پایداری اجتماعی اهمیت زیادی دارد (الو، ۲۰۱۸). مهم تر از همه، در دیدگاه های گیو (۲۰۱۷)، پایداری اجتماعی موضوعات زیادی مانند حقوق بشر، برابری جنسیتی و برابری، مشارکت عمومی و حاکمیت قانون را در بر می گیرد که همگی صلح و ثبات اجتماعی را برای توسعه پایدار ترویج می کنند. علی رغم نقش قابل توجه پایداری اجتماعی در دستور کار توسعه پایدار، فقدان تحقیقات مناسب برای تعریف واضح و عملیاتی کردن کامل مفهوم پایداری اجتماعی شهری وجود دارد (لاریمیان و همکاران، ۲۰۲۱).

همچنین، نابرابری شهری، شرایط اقتصادی و کیفیت نهادی در سراسر شهرها نتایج متفاوت و در عین حال بحث برانگیزی ایجاد کرده است (ابید و همکاران، ۲۰۲۲). پایداری اجتماعی جهت پاسخ به مشکلات و معضلات اجتماعی شهرها و به عنوان بعدی کارا در رسیدن به توسعه پایدار شهری، گفتمانی است که در دو دهه اخیر بسیار مورد توجه و استقبال محققین شهری قرار گرفته است (رفیعیان و شجاعی، ۱۴۰۲). اگرچه شهرهای ایران در برخورد با فرآیند توسعه سازگاری هایی یافته اند، بسیاری از این سازگاری ها شکلی بیمارگونه دارد. ازدست رفتن هویت فضایی شهری، ناخوانایی فضایی، بی معنایی در ساخت و سازهای بی رویه، ظاهر نازیبا شهری و وجود انبوه وسایل نقلیه و توده های مردمی که بی اعتنا از کنار یکدیگر می گذرند، نابرابری، فقر، انواع آسیب های اجتماعی و امثال آن، نشانه هایی بارز از وجود شهرهای ناپایدار در ایران به شمار می روند (معمار، ۱۳۹۴).

باتوجه به مفاهیم و موارد ذکر شده موضوع توسعه ناپایدار امری مشهود و بدیهی در جامعه ایران است و خصوصاً از لحاظ پایداری اجتماعی شاهد تفاوت فاحش و تبعیض بین استان ها و شهرستان های کشور هستیم که مسئله جغرافیا و موقعیت شهرستان ها و استان ها و متناسب با آن تفاوت های فرهنگی و اجتماعی نیز در این مسئله بی تأثیر نمی باشد. ناپایداری اجتماعی تبعات متعددی از جمله فقر، نابرابری، آسیب های اجتماعی، نشاط پایین و ... را می تواند در منطقه موجب شود و توسعه در ابعاد دیگر از جمله توسعه اقتصادی را تحت تاثیر خود قرار دهد. لذا این طرح تحقیقی در وهله اول در پی تعیین ابعاد و شاخص های پایداری اجتماعی در شهرهای ایران و سپس بررسی وضعیت توسعه شهرستان بشاگرد در مقایسه با سایر شهرستان های کشور می باشد. به عبارت دیگر، این طرح در پی پاسخگویی به این سؤال می باشد که شاخص های پایداری اجتماعی کدامند و در شهرستان بشاگرد شرایط آن ها به چه میزان و ترتیبی است و بر اساس پارامترهای توسعه اجتماعی این شهرستان تا چه اندازه از

امکانات و خدمات مطلوب برخوردار می باشد؛ به عبارت دیگر یک توصیف دقیق از وضعیت این شهرستان از نظر ابعاد پایداری اجتماعی است. بنابراین سوال اصلی تحقیق حاضر این است که: ابعاد پایداری اجتماعی در شهرهای ایران کدامند و وضعیت این ابعاد در شهرستان بشاگرد چگونه است؟

۲. پیشینه پژوهش

موضوع تحقیق در تعدادی از تحقیقات داخلی و خارجی بررسی شده است. نسترن و همکاران (۱۳۹۲) در پژوهشی به ارزیابی شاخص‌های پایداری اجتماعی با استفاده از فرآیند تحلیل شبکه ای (ANP) پرداختند. براساس یافته ها، عدالت اجتماعی، بعد عینی امنیت و تعامل اجتماعی به ترتیب، بیشترین وزن و در نتیجه، بیشترین تأثیر را در بین شاخص‌های پایداری اجتماعی داشته است. عبدالله زاده و همکاران (۱۳۹۶) نیز، در پژوهش به بررسی ابعاد پایداری اجتماعی در کالبد محله‌های سنتی ایران در محله سنگ‌سیاه شیراز پرداختند. یافته های این تحقیق نشان داد که درون‌گرایی، رعایت حریم و سلسله مراتب ساختاری در محله سنگ‌سیاه از یک سو و تنوع کالبدی و اجتماعی در محله، مقیاس مناسب، وجود عرصه‌های گوناگون معادل سطوح مختلف تعاملات اجتماعی، فضاها عمومی و عوامل هویت‌بخش از سوی دیگر از عوامل اصلی در دستیابی به پایداری اجتماعی در این محله بوده است. نیک بین (۱۳۹۹) تحقیقی با عنوان بررسی بعد اجتماعی توسعه پایدار در مواجهه با بیماری دنیاگیر کرونا در گمرک ایران انجام داد. براساس یافته ها، پیوستن به کنوانسیون ها، موافقت نامه ها، طرح ها و استانداردهای سازمان جهانی گمرک و توجه به پیاده سازی آنها به ویژه در زمان بحران ها می تواند ضمن کاربرد عملی برای تقویت بعد اجتماعی توسعه پایدار در جامعه، به علاقه مندان مباحث علمی توسعه درگمرک، تجارت و ذینفعان مرتبط نیز در علم یاری رساند. همچنین، میرچی و همکاران (۱۳۹۹) تحقیقی با عنوان بررسی میزان آشنایی مدیران مقاطع متوسطه اول و دوم غرب استان مازندران با مولفه‌های توسعه پایدار (مولفه های اجتماعی، اقتصادی، زیست محیطی و نهادی) انجام دادند. نتایج آزمون های استنباطی در خصوص سوالات پژوهشی نشان داد که مدیران مدارس غرب استان مازندران با مولفه های توسعه پایدار در حد مطلوب آشنا می باشند و همچنین، مدیران شناخت بیشتری نسبت به مولفه اجتماعی در درجه اول، اقتصادی در درجه دوم، نهادی در درجه سوم و زیست محیطی در درجه چهارم دارا می باشند. حبیب پور کتابی (۱۴۰۱) نیز در پژوهش خود به این نتیجه رسید که برابری و عدالت، توزیع برابر فرصت های شهری و کاه شکاف میان مرکز و پیرامون، مهم ترین مولفه های پایداری شهر تهران هستند.

نتایج تحقیق عزتیان و امین زاد گهرریزی (۱۴۰۱) نشان داد که شاخص‌های مشارکت اجتماعی، آگاهی اجتماعی، اعتماد اجتماعی، رضایتمندی اجتماعی و مطالبه‌گری اجتماعی برای ایجاد رابطه تعاملی بین شهروندان و مدیریت شهری اثرگذار هستند و می‌توانند به عنوان ابزاری برای تقویت پایداری اجتماعی در این رابطه تعاملی استفاده شود. همچنین، نتایج پژوهش روستا و چیزفهم دانشمندیان (۱۴۰۱) گویای آن است که در بافت های فشرده، ارگانیک و تاریخی، فرصت های تعامل و مشارکت اجتماعی فراهم تر است، اما در بافت های جدید شهری، رضایت از سکونت، امنیت و عدالت اجتماعی وضعیت بهتری دارد. انصاری و برک پور (۱۴۰۱) نیز در پژوهش خود به بررسی و ارزیابی میزان توجه برنامه های توسعه شهری و منطقه ای زنجان به پایداری اجتماعی

شهری پرداختند. براساس یافته ها، ابعاد و موضوعات اساسی و نوین پایداری اجتماعی از جمله سرزندگی، انسجام اجتماعی، سرمایه اجتماعی، حکمروایی و مشارکت کمتر در مجموع برنامه ها منعکس گردیده است. درستکار (۱۴۰۰) تحقیقی با عنوان سنجش توسعه یافتگی بر اساس شاخص های امنیت اقتصادی و تحلیل شهرستان در استان سیستان و بلوچستان، انجام داد. بر اساس نتایج حاصله در حوزه امنیت اقتصادی در شاخص های قاچاق کالا و ارز و غیره، بازارچه های مرزی، نرخ بیکاری، درآمد متغیر، فقر مالی، اشتغال و فرصت های شغلی توسط اتباع بیگانه، محرومیت شهرستان در زمینه زیربناها، کمبود آب و خشکسالی های پی درپی، شغل های کاذب، دوری از محورهای اصلی توسعه، امنیت شغلی شهرستان های فنوج، قصرقند، مهرستان (زابلی)، زابل و کنارک به ترتیب اولویت نسبت به دیگر شهرستان ها دارای امنیت بیشتری می باشند. قلی پور و زیاری (۱۴۰۲) در تحقیق نشان دادند که بین مؤلفه های پایداری اجتماعی شامل انسجام اجتماعی، امنیت و دسترسی با میزان رضایت شهروندان در مناطق مختلف تهران رابطه همبستگی زیاد و مستقیم وجود دارد.

دلگادو و سارنین (۲۰۲۱) به شناسایی شاخص ها برای ارزیابی توسعه پایدار گردشگری: یک مطالعه مروری پرداختند. نتایج نشان داد علیرغم استفاده از گفتمان پایداری توسط شهرهای هوشمند و مروجین مقاصد هوشمند، پیشرفت اندکی حاصل شده است. همچنین، در حالی که هدف شهرهای هوشمند در درجه اول افزایش عملکرد از طریق استفاده نوآورانه از داده های دیجیتال و فناوری است، دیدگاه پایداری اجتماعی بر ارتباطات حیاتی بین مردم و مکان تاکید می کند. میکالینا و همکاران (۲۰۲۱)، در پژوهشی برای توسعه پایدار شهری چهار بعد اقتصادی، زیست محیطی، اجتماعی و نهادی شناسایی کردند. در این بین، بعد اجتماعی پایداری شامل هشت مقوله موضوعی اصلی شامل آموزش، بهداشت، مسکن، ایمنی و امنیت، برابری (اجتماعی، اقتصادی)، زیرساخت های اجتماعی، فضای سبز و فرهنگ است. همچنین براساس یافته های تحقیق لاریمیان و همکاران (۲۰۲۱)، پایداری اجتماعی شهری یک مفهوم چند بعدی است که شش بعد اصلی تعامل اجتماعی، احساس مکان، مشارکت اجتماعی، ایمنی، برابری اجتماعی و رضایت محله را در بر می گیرد. نتایج پژوهش ابید و همکاران (۲۰۲۲) نیز نشان داد که پیشرفت فناوری با پایداری زیست محیطی و اجتماعی در بلندمدت همراه است. صدیق و همکاران (۲۰۲۳) در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که پایداری اجتماعی رابطه مستقیم و معناداری با تحقق توسعه پایدار در کشورهای آسه آن دارد.

۳. مبانی نظری

۳.۱. توسعه پایدار

توسعه به عنوان یک مفهوم، با معانی، تفاسیر و نظریه های گوناگونی از سوی محققان مختلف همراه بوده است. توسعه به عنوان یک فرآیند تکاملی تعریف می شود که در آن ظرفیت انسان از نظر شروع ساختارهای جدید، مقابله با مشکلات، سازگاری با تغییرات مستمر و تلاش هدفمند و خلاقانه برای دستیابی به اهداف جدید افزایش می یابد (هندرسون و لوریو، ۲۰۲۳). توسعه در بعد جامعه شناسی نیز برحسب دلالت های آن در آثار چند دهه اخیر فرآیندی است که به کاهش فقر، افزایش رفاه، ایجاد اشتغال

و افزایش یکپارچگی اجتماعی دلالت دارد. این فرآیند همچنین با عدالت اجتماعی، برابری همه مردم در مقابل قانون، حقوق اقلیت‌ها و گسترش آموزش و پرورش نیز ارتباطی بی واسطه دارد. پس از ظهور جامعه‌شناسی به عنوان یک رشته علمی جدید نظریه پردازی درباره این اهداف آرمانی مرتبط با توسعه اجتماعی در چارچوب بحث دگرگونی‌های اجتماعی همواره یکی از مشغله‌های اندیشگی اغلب جامعه‌شناسان بود (زاهدی، ۱۳۸۶: ۱۲). تودارو و اسمیت (۲۰۰۶) نیز توسعه را به عنوان یک فرآیند چند بعدی تعریف می‌کنند که شامل تغییرات عمده در ساختارها، نگرش‌ها و نهادهای اجتماعی و همچنین رشد اقتصادی، کاهش نابرابری و ریشه‌کنی فقر مطلق است. یکی از رویکردهای نوین و محبوب در حوزه توسعه، پارادایم توسعه پایدار می‌باشد. براساس اعلامیه ریو در توسعه پایدار، انسان مرکز توجه است و انسان‌ها، هماهنگ با طبیعت، سزاوار حیاتی توأم با سلامت و سازندگی هستند؛ توسعه حقیقی است که باید به صورت مساوی نسل‌های کنونی و آینده را زیرپوشش قرار دهد؛ حفاظت از محیط زیست بخشی جدا ناشدنی از توسعه است و نمی‌تواند به صورت جداگانه مورد بررسی قرار گیرد؛ با توجه به سهم متفاوت در آلودگی محیط زیست، کشورها مسئولیت مشترک ولی متفاوتی در این زمینه دارند. توسعه پایدار نه تنها برای رشد اقتصادی مهم است، بلکه منجر به فراوانی منابع و کیفیت بالا، موجود زنده سالم و رفاه اجتماعی در داخل کشور می‌شود (فارلینک و همکاران، ۲۰۲۱). همچنین، در تعریفی دیگر توسعه پایدار فرآیندی است که در جهت استفاده منطقی و بهینه منابع و هدایت سرمایه‌گذاری‌ها و سمت‌گیری‌های تکنولوژی در راستای تامین حال و آینده جامعه بر مبنای دیدگاه کلی نگر که تمام ابعاد اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و دیگر نیازهای بشری را در بر می‌گیرد (پاپلی یزدی و دیگران، ۱۳۸۲: ۷۸)

فراگیری مفهوم توسعه پایدار و جنبه‌های مختلفی که این پارادایم را شامل می‌شود، باعث شده است تا تعاریف و نظریات متعددی مطرح شود. موضوع توسعه پایدار و شاخص‌های آن موضوعی فرابخشی بوده و کلیه ابعاد توسعه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و زیست محیطی را شامل می‌شود (نیک بین، ۱۳۹۹). توسعه پایدار در سال‌های پایانی قرن بیستم به عنوان یکی از رویکردهای محوری جهان تقریباً همه عرصه‌های حیات بشری نظیر فقر، نابرابری، آموزش و بهداشت، محیط زیست، حقوق زنان و کودکان، آزادی ملت‌ها و نیز صنعت و سیاست و اقتصاد و همکاری‌های بین‌المللی را تحت تاثیر قرار داد، و به عنوان گستره‌ای نوین با داعیه پاسخ به مسائل خطیری که چرخه حیات و طبیعت و نوع بشر را به مخاطره افکنده است، در عصر جدید مطرح شده است. همانگونه که «ولفگانگ زاکس» گفته است، از این پس، «توسعه بدون پایداری و پایداری بدون توسعه وجود نخواهد داشت» و این بیانگر پیوند نوینی است. توسعه از طریق این پیوند، شادابی و سرزندگی دوباره یافته است. (نظری، ۱۳۹۱)

ابوبکر (۲۰۱۷) استدلال می‌کند که توسعه پایدار یک مفهوم اصلی در سیاست و برنامه توسعه جهانی است. این مفهوم مکانیسمی را فراهم می‌کند که از طریق آن جامعه می‌تواند با محیط تعامل داشته باشد، در حالی که خطر آسیب رساندن به منبع برای آینده را ندارد. بنابراین، این یک الگوی توسعه و همچنین مفهومی است که خواستار بهبود استانداردهای زندگی بدون به خطر انداختن اکوسیستم‌های زمین یا ایجاد چالش‌های زیست محیطی مانند جنگل زدایی و آلودگی آب و هوا است (بورنینگ و ریگولون، ۲۰۱۹). کولسته و همکاران (۲۰۱۷) نیز، پایداری را به عنوان یک تعادل پویا در فرآیند تعامل بین جمعیت و ظرفیت محیط آن می‌بیند؛ به طوری که جمعیت برای تامین نیاز خود اثرات نامطلوب برگشت ناپذیر بر ظرفیت تحمل محیطی ایجاد نکند. از این

منظر، توماس (۲۰۱۵) ادامه می‌دهد که پایداری فعالیت‌های انسانی و توانایی آن‌ها برای ارضای نیازها و خواسته‌های انسان را بدون کاهش یا فرسودگی منابع تولیدی در اختیارشان، مورد توجه قرار می‌دهد.

۲.۳. پایداری اجتماعی

پایداری اجتماعی مفاهیم برابری، توانمندسازی، دسترسی، مشارکت، هویت فرهنگی و ثبات نهادی را در بر می‌گیرد. این مفهوم حاکی از آن است که مردم اهمیت دارند زیرا توسعه در مورد مردم است. اساساً، پایداری اجتماعی به معنای سیستمی از سازماندهی اجتماعی است که فقر را کاهش می‌دهد (منساه، ۲۰۱۹). با این حال، در معنای اساسی تر «پایداری اجتماعی» به پیوند بین شرایط اجتماعی مانند فقر و تخریب محیط زیست مربوط می‌شود (فرازمند، ۲۰۱۶). در این راستا، نظریه پایداری اجتماعی معتقد است که کاهش فقر نه باید مستلزم تخریب بی‌رویه زیست‌محیط و نه بی‌ثباتی اقتصادی باشد. هدف آن باید کاهش فقر در پایگاه منابع محیطی و اقتصادی موجود جامعه باشد (اسکوپلیتی و همکاران، ۲۰۱۸).

از دیدگاه ساکس (۱۹۹۹) نیز، پایداری اجتماعی در سه بعد عدالت اجتماعی، دموکراسی و برابری بنا شده است. وی عنوان می‌کند که یک تعریف مستحکم از پایداری اجتماعی باید بر پایه ارزش‌های اساسی برابری و دموکراسی باشد، به معنی تخصیص کلیه حقوق سیاسی، مدنی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی به همه افراد. همچنین، مورفی (۲۰۱۲)، در تعریف پایداری اجتماعی چهار رکن شامل عدالت، مشارکت، آگاهی از پایداری و همبستگی اجتماعی را مطرح کردند. ضمناً، براساس بررسی و جمع‌بندی متون علمی موجود در زمینه پایداری اجتماعی، انصاری و برک پور (۱۴۰۱) چهارده بعد شامل (۱) نیازهای اولیه و اساسی؛ (۲) برابری؛ (۳) آموزش و یادگیری؛ (۴) نشاط، جذابیت و شادابی؛ (۵) ایمنی و بهداشت؛ (۶) کیفیت زندگی و رفاه انسانی؛ (۷) حکمروایی و مشارکت؛ (۸) سرمایه اجتماعی؛ (۹) انسجام اجتماعی؛ (۱۰) خدمات و زیرساخت‌های اجتماعی؛ (۱۱) حمل و نقل؛ (۱۲) بهداشت و سلامتی؛ (۱۳) اشتغال و (۱۴) میراث فرهنگی، هویت و دلبستگی به مکان شناسایی کردند.

به طور گسترده بدنه‌ای از مطالعات به وجود آمده در مورد تعریف پایداری اجتماعی بر عناصری مانند بهزیستی، انسجام اجتماعی، برابری اجتماعی و سرمایه اجتماعی متمرکز بوده است. مفهوم پایداری اجتماعی یک مفهوم تحلیلی است که با بسیاری از مفاهیم مانند کیفیت زندگی، رفاه، امنیت، مشارکت، حقوق بشر و توانمندسازی در تلافی است (رفیعیان و شجاعی، ۱۴۰۲). همچنین، براساس دیدگاه دپارتمان توسعه بین‌الملل^۱ (۲۰۰۷)، بنیان‌های مفهوم پایداری اجتماعی در شاخص‌های زیر بنا نهاده شده است:

- برابری اجتماعی: عبارت است از فراهم شدن فرصت‌های برابر و حقوق بشر برای تمام مردم چه در حال و چه برای نسل‌های آینده

- انسجام اجتماعی: عبارت است از ایجاد حس همدلی، همکاری و تشریک مساعی بین گروه‌های مختلف مردم و در رابطه تعاملی شهروندان و نهادهای عمومی

¹ Department For International Development

- مشارکت اجتماعی: عبارت است از فراهم شدن فرصت برای تک تک افراد جامعه تا بتوانند خواسته های خود را اعلام کنند و با نظارت بر پاسخگویی از سوی نهادهای عمومی، کیفیت زندگی خویش را بهبود ببخشند.

- امنیت اجتماعی: عبارت است از فراهم شدن امنیت شهروندان در امرار معاش و در برابر مخاطرات طبیعی (دپارتمان توسعه بین المللی، ۲۰۰۷).

۴. روش پژوهش

هدف این تحقیق، طراحی مدل توسعه پایدار اجتماعی بر اساس موانع اجتماعی در شهرستان بشاگرد است. این تحقیق، از نظر هدف کاربردی - توسعه ای است. تحقیق حاضر به این دلیل که به دنبال توسعه مبانی علمی در زمینه پایداری اجتماعی بوده و مدل های موجود در این زمینه را توسعه می دهد، از نوع توسعه ای است. همچنین، چون نتایج تحقیق می تواند به منظور ارتقای سطح پایداری اجتماعی در شهرستان بشاگرد به کار گرفته شود، تحقیق از نوع کاربردی است. ضمناً، تحقیق از نوع تحقیقات آمیخته محسوب می شود. در طرح های تحقیق آمیخته اکتشافی، پژوهشگر درصدد زمینه یابی درباره «موقعیت نامعین» می باشد. برای این منظور، ابتدا به گردآوری داده های کیفی می پردازد. با استفاده از این شناسایی اولیه، امکان صورت بندی فرضیه (هایی) درباره بروز پدیده مورد مطالعه فراهم می شود. پس از آن، در مرحله بعدی، پژوهشگر می تواند از طریق گردآوری داده های کمی، فرضیه (ها) را مورد آزمون قرار دهد (بازرگان، ۱۳۸۷). در مرحله کیفی تحقیق از روش تحلیل تم (مضمون) و در مرحله کمی از تحلیل آماری و آزمون تی استفاده شد. در بخش کیفی با ۲۰ نفر از اساتید و کارشناسان زمینه توسعه پایداری شهری و اجتماعی در دانشگاه ها (۱۰ نفر) و سازمان میراث فرهنگی (۱۰ نفر) که با روش قضاوتی و هدفمند انتخاب شدند، مصاحبه به عمل آمد. شرایط انتخاب خبرگان دانشگاهی شامل داشتن حداقل یک پژوهش در زمینه موضوع تحقیق، داشتن حداقل مدرک دکتری و داشتن مدرک تحصیلی در زمینه های مرتبط بود. همچنین، شرایط انتخاب خبرگان سازمان میراث فرهنگی، حداقل ۵ سال سابقه در پست های مدیریتی، داشتن حداقل مدرک کارشناسی ارشد و آشنایی با مباحث توسعه پایدار و پایداری اجتماعی به صورت علمی و اجرایی بود. همچنین، به منظور انجام مصاحبه ها فرمی تهیه گردید و در اختیار خبرگان قرار گرفت.

در بخش کمی به منظور تحلیل داده ها و تعیین سطوح و رتبه برخورداری شهرستان بشاگرد، از تلفیق تکنیک های آزمون تی و شاخص های توصیفی استفاده گردید. در این تحقیق جمعیت شهرستان بشاگرد در قالب دو منطقه شهری و روستایی مورد بررسی قرار گرفت. جهت تعیین حجم نمونه به جدول مورگان استناد شد و با توجه به نامحدود بودن جامعه آماری، حداکثر تعداد نمونه معادل ۳۸۴ نفر در نظر گرفته شده است. داده های به دست آمده از پرسشنامه ها با استفاده از نرم افزار اس. پی. اس در دو سطح آمار توصیفی و آمار استنباطی صورت گرفت. همچنین، از روش نمونه گیری تصادفی ساده برای انتخاب افراد نمونه استفاده شد. به منظور جمع آوری داده ها، از پرسشنامه با طیف ۵ تایی لیکرت استفاده گردید که روایی آن توسط ۴ نفر از خبرگان تایید

شد. همچنین، پایایی پرسشنامه با استفاده از فرمول آلفای کرونباخ مقدار ۰/۸۱۰ محاسبه شد که مقداری مناسب است. مشخصات افراد نمونه در جدول ۱ آورده شده است.

جدول ۱: مشخصات افراد نمونه

عنوان	تعداد
جنسیت	
مرد	۲۴۸
زن	۱۳۶
محل سکونت	
شهری	۲۱۸
روستایی	۱۶۶
سن	
۳۰-۲۱	۶۸
۴۱-۳۰	۱۰۱
۵۰-۴۱	۱۲۹
۶۰-۵۱	۱۸۶
میزان تحصیلات	
دیپلم و پایین تر	۱۳۴
فوق دیپلم	۸۴
لیسانس	۹۸
فوق لیسانس	۶۸

۵. یافته های تحقیق

در این تحقیق، به منظور گردآوری داده‌ها برای طراحی مدل توسعه پایدار اجتماعی بر اساس موانع اجتماعی در شهرستان بشاگرد از مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته با خبرگان استفاده شد و داده‌های به دست آمده از مصاحبه با روش تحلیل تم (مضمون) براساس از دیدگاه براون و کلارک (۲۰۰۶) تحلیل شدند. فرآیند تحلیل تم (مضمون) زمانی شروع می‌شود که محقق، الگوهای مفهومی و موضوعاتی که جذابیت بالقوه دارند را مورد توجه خود قرار می‌دهد. این تحلیل دربرگیرنده یک رفت و برگشت پیوسته بین داده‌ها و کدگذاری انجام شده و همچنین تجزیه و تحلیل داده‌هایی است که ایجاد می‌شود (براون و کلارک، ۲۰۰۶). به منظور انجام مصاحبه‌ها، فرمی جمع آوری داده‌ها تهیه گردید. پس از انجام ۱۸ مصاحبه، محقق متوجه شد که در مصاحبه‌های پایانی انجام گرفته خبرگان نکته جدید و تازه‌ای را مطرح نکردند و عمده مطالب اظهار شده به نوعی توسط خبرگان قبلی تکرار شده است. البته، برای کسب اطمینان از اشباع نظری در مصاحبه‌ها محقق اقدام به انجام دو مصاحبه دیگر با خبرگان کرد. محقق در دو

مصاحبه پایانی نیز متوجه شد که مانند چند مصاحبه پایانی مطلب جدیدی توسط خبرگان مطرح نشده و از این جهت پژوهشگران اطمینان پیدا کرد که اشباع نظری محقق شده است. بنابراین، در مجموع ۲۰ مصاحبه با خبرگان انجام گرفت که براساس نکات و مطالب مطرح شده در مصاحبه‌ها، مراحل تحلیل تم (مضمون) انجام شد.

گام‌های انجام شده برای روش تحلیل تم (مضمون) براساس نظر براون و کلارک (۲۰۰۶) در این تحقیق در ادامه ارائه شده است: گام اول- آشنایی با داده‌ها: در گام نخست محققان نسبت به بررسی دقیق و موشکافانه محتوای مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته با خبرگان اقدام کردند. بدین منظور، محتوا و متن مصاحبه‌ها در دو مرحله و در فاصله زمانی حدود دو هفته بررسی شد تا از این طریق محققان با دقت نظر تمام و غلبه بر خطاهای احتمالی تمام آنچه توسط خبرگان مطرح شده را استخراج کنند. البته، در فرآیند بررسی محتوای مصاحبه‌ها در مواردی مشاهده شد که به دلیل عدم بیان شفاف یا ناقص خبره نکته مدنظر او قابل استخراج نبوده و بیم آن می‌رفته است که محققان در تفسیر دیدگاه او نظرات و دیدگاه‌های شخصی را دخالت دهند. در این شرایط، محققان با انجام یک ارتباط مجدد عمدتاً از طریق تماس تلفنی سعی کردند که با پرسیدن نظر دقیق خبره هرگونه ابهامی را رفع کنند. همچنین، محققان پس از اینکه محتوای مصاحبه‌ها را بررسی کردند و نکات را استخراج نمودند، مجدداً نسبت به بررسی مجدد اقدام نمودند تا با کسب اطمینان کامل گام به مرحله دوم روش تحلیل تم (مضمون) بگذارند.

گام دوم- ایجاد کدهای اولیه: پس از بررسی و استخراج محتوای مصاحبه‌ها، در گام دوم نوبت به ایجاد کدهای اولیه می‌رسد. تعریف کد از نگاه براون و کلارک بدین شکل است: کد یک ویژگی داده‌ها را معرفی می‌کند که از دیدگاه تحلیلگر جالب و مهم به نظر می‌رسد (براون و کلارک، ۲۰۰۶). در این مرحله، محققان برای هر نکته یا مطلب بیان شده توسط خبرگان که به یک ویژگی خاصی اشاره می‌کرد، یک کد استخراج نمودند. نمونه‌ای از متن مصاحبه‌ها و کدهای شناسایی شده در جدول قابل مشاهده است.

جدول ۲: نمونه‌ای از متن مصاحبه‌ها و کدهای شناسایی شده

کد شناسایی شده	متن مصاحبه
حس تعلق	«نسبت به گذشته، حس تعلق مردمان به شهر و دیار خود کم شده و اولویت‌های دیگری جای علاقه به محل زندگی افراد را گرفته است. شاهدیم افراد به راحتی برای کسب رفاه بیشتر شهر خود را رها می‌کنند و به جاهایی که امکانات یا شرایط زندگی بهتر است می‌روند».
تعامل اجتماعی	«شرایط جامعه و فرهنگ به سمتی رفته که ارتباطات اجتماعی حتی در بین خانواده‌ها کمتر شده است و مثل گذشته دیده و بازدیدهای دوره‌ای دیگر کم اتفاق می‌افتد. البته، شرایط اقتصادی هم بی‌تاثیر نبوده و سطح تعامل بین افراد به شدت کاهش یافته است».
برخوردار از سرانه مناسب بهداشتی	«در بهره‌مندی از امکانات و خدمات بهداشتی در نقاط مختلف نابرابری وجود دارد و مناطق مرفه نشین معمولاً امکانات بهتری هم در اختیار دارند. حتی هزینه‌هایی هم که امروز برای توسعه شهری و زیرساخت‌ها می‌شود اولویت با مناطق مرفه‌تر است».
سرمایه اجتماعی	«متأسفانه سطح سرمایه اجتماعی بین افراد جامعه روبه‌افول است و افراد همسبکی و همدلی کمتری نسبت به گذشته دارند. حتی بین افراد خانواده‌ها نیز مثل قبل همدلی نیست و هرکدام به دنبال منافع فردی خود هستند و کمتر منافع جمع را در نظر می‌گیرند».

رضایت از کیفیت دسترسی به خدمات	«با الکترونیکی شدن خدمات شهری تحوب خوبی اتفاق افتاده و ضمن عدم نیاز به تردهای متعدد و صرفه جویی در زمان و هزینه، رضایت از دریافت خدمات نیز افزایش داشته است.»
--------------------------------	---

گام سوم- جستجوی تم ها (مضامین): در گام قبل کدها استخراج شدند و در گام سوم، کدها از نظر اینکه چه اندازه با هم قرابت مفهومی و یا معنایی دارند، بررسی شدند. بدین منظور، محققان کدهایی را که از نظر مفهوم و محتوا با هم قرابت و اشتراک معنایی داشتند، ادغام کردند و مضامین پایه را ایجاد نمودند. همچنین، مضامین پایه ای که دارای قرابت مفهومی بودند ادغام گردید و مضامین سازمان دهنده را تشکیل دادند.

گام چهارم- بازبینی تم ها (مضامین): پس از اینکه مضامین پایه و سازمان دهنده شناسایی شدند، محققان مجدداً به بررسی مجدد و بازبینی آن ها پرداختند. در این گام، محققان دیگر مضامین را با کدهای اولیه انطباق دادند تا از درستی و دقت دسته بندی ایجاد شده اطمینان کسب کنند. البته، محققان یافته ها را با مبانی علمی موجود نیز انطباق دادند تا با همراستایی و ساگازی بین آن ها مطمئن شوند. نهایتاً، در پایان این مرحله نقشه مضامین بررسی شد که مشخص گردید ساختاری قابل قبول و منطقی دارد.

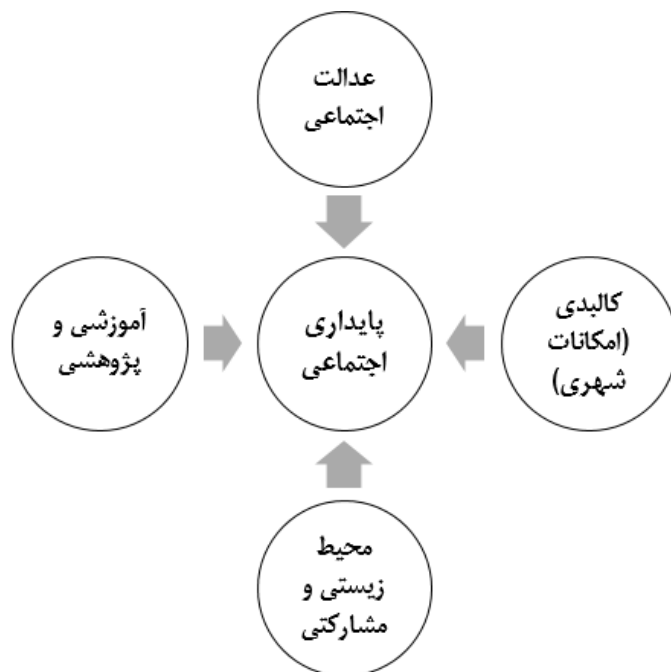
گام پنجم- تعریف و نام گذاری تم ها (مضامین): در گام پنجم، پس از اینکه مضامین شناسایی شده قطعی شدند و دسته بندی آن ها تایید گردید، محققان برای مضامین نام مناسبی که با محتوای آن نزدیکی داشته باشد، انتخاب کردند. نهایتاً، نتایج روش تحلیل تم شاخص های توسعه پایدار اجتماعی بر اساس موانع فرهنگی و اجتماعی در شهرستان بشاگرد در جدول ۳ ارائه شده است.

جدول ۳: نتایج روش تحلیل تم شاخص های توسعه پایدار اجتماعی بر اساس موانع فرهنگی و اجتماعی در شهرستان بشاگرد

مضامین فراگیر	مضامین سازمان دهنده	مضامین پایه	کدها	
پایداری اجتماعی	عوامل نرم افزاری	زیست محیطی و مشارکتی	مسئولیت پذیری	
			فرهنگ مشارکت و همکاری	
			مشارکت در فعالیت های فرهنگی و تفریحی	
			مشارکت در فعالیت های مذهبی	
			مشارکت در فعالیت های محلی	
			تخریب محیط زیست	
	آموزشی و پرورشی			میزان استفاده از انرژی های پاک
				کیفیت آب و هوا
				امکانات مناسب آموزشی و پرورشی
				درصد بیسوادان
				سرانه اعتبارات آموزش عالی
				درصد حرفه آموزی و خوداشتغالی
				درصد ثبت نام در مقاطع متوسطه
				درصد تحصیلات آموزش عالی
				نرخ سواد اجتماعی

درصد مشارکت زنان در آموزش	عدالت اجتماعی	
درصد طلاق و جدایی زوجین		
درصد ازدواج پایدار		
شاخص امید به زندگی		
توزیع درآمد		
برخوررداری از آب آشامیدنی سالم		
برخوررداری از سرانه مناسب بهداشتی		
رضایت از میزان دسترسی به خدمات		
امنیت پایدار		
برابری جنسیتی		
آزادی مذهبی		
حس تعلق		
تعامل اجتماعی		
بعد ذهنی (ادراک و احساس عموم)		
سرمایه اجتماعی	کالبدی (امکانات شهری)	
سرانه فضای سبز		
درصد تراکم ساختمان ها		
درصد رشد واحدهای مسکونی		
توسعه مناسب راه های ارتباطی		
میزان حاشیه نشینی شهری		
اشتغال پایدار و مناسب		
پیانسیل های زیر ساختی		
تعداد کتابخانه و سالن های مطالعه		
درصد مکان های گردشگری و تاریخی		
موقعیت مکانی و جغرافیایی		

همانگونه که در شکل ۱ ملاحظه می شود، پایداری اجتماعی براساس نتایج تحلیل تم شامل ۴ بعد کالبدی (امکانات شهری، عدالت اجتماعی، آموزشی و پژوهشی و محیط زیستی و مشارکتی است.

شکل ۱: ابعاد پایداری اجتماعی براساس نتایج تحلیل تم

پس از پایان مرحله کیفی تحقیق با روش تحلیل تم، نسبت به بررسی اعتبار براساس معیارهای روایی و پایایی اقدام شد. مریام (۲۰۰۹) روایی را اینگونه تعریف می کند: چگونگی انطباق یافته های پژوهش بر واقعیات. این سوال به این نکته مربوط می شود که چیزی که بررسی و یافته شده آیا در واقع همان چیزی است که وجود دارد و یا به عبارت دیگر، آنچه محققین مشاهده می کنند در واقع همان چیزی می باشد که تصور می کنند اندازه گیری کرده اند. مریام (۲۰۰۹) ارتقای اعتبار مرحله کیفی را به چند روش مختلف مطرح کرده اند که مهم ترین و پرکاربردترین آن ها روش های کثرت گرایی^۱ و بررسی توسط اعضا^۲ است که در ادامه مفهوم و نحوه بکارگیری آن ها در این تحقیق تشریح شده است:

الف) روش کثرت گرایی: در این روش، محقق چند منبع داده یا چند روش برای بررسی و تأیید داده های در حال ظهور بکار می برد (مریام، ۲۰۰۹). محققان در این تحقیق پس از دستیابی به یافته ها، آن ها را با تئوری ها و مبانی علمی موجود و گزارش های موجود انطباق دادند که نتایج نشان داد سازگاری مناسبی وجود دارد.

ب) روش بررسی توسط اعضا: در این روش از پاسخ دهندگان درخواست می شود تا به سوال میزان مورد قابل قبول بودن نتایج پاسخ دهند (مریام، ۲۰۰۹). براساس این روش، محققان پس از نهایی کردن یافته های تحقیق، آن ها را در اختیار ۴ نفر از خبرگان مصاحبه شوندگان قرار دادند و از آن ها درخواست کردند در مورد قابل پذیرش بودن آن ها نظر خود را اعلام کنند. بر این اساس، ۲ خبره پس از بررسی یافته ها را بدون تغییر قابل پذیرش دانستند و ۲ نفر دیگر نیز با انجام دادن اندک تغییراتی نتایج را تایید کردند.

¹ triangulation

² member checks

همچنین، معیار پایایی به بررسی پایداری داده ها در طول زمان و شرایط متفاوت می پردازد. پایایی مصاحبه ها تحت تأثیر فرآیند کدگذاری آن ها می باشد و میزان بالای توافق یا همچنین عدم توافق در کدگذاری به ترتیب نشان دهنده کم یا زیاد بودن پایایی مصاحبه است. به منظور بررسی معیار پایایی نتایج پژوهش حاضر از روش ضریب توافق درصدی^۱ یا سنجش رابطه خام^۲ که همخوانی زیادی با روش سنجش پایایی بازآزمایی یا آزمون-آزمون مجدد^۳ (در پژوهش های کمی) دارد، با فرمول زیر استفاده شد:

$$PAO=2M/(n1+n2)$$

PAO^۴ درصد توافق مشاهده شده (ضریب پایایی)

M تعداد توافق در دو مرحله کدگذاری

n1 تعداد واحدهای کدگذاری شده در مرحله اول

n2 تعداد واحدهای کدگذاری شده در مرحله دوم

در پژوهش حاضر، چهار مصاحبه به عنوان نمونه برای بررسی معیار پایایی انتخاب شد. این مصاحبه ها در فاصله زمانی دو هفته و طی دو مرحله توسط محققان کدگذاری شد. پس از آن، کدهای تعیین شده برای هر مصاحبه به صورت یک به یک با هم مقایسه گردید. در هر مصاحبه، کدهای مشابه به عنوان "توافق" و کدهای غیرمشابه به عنوان "عدم توافق" تعیین گردید. نتایج بررسی پایایی در جدول ۴ نشان داده است.

جدول ۴: محاسبات مربوط به پایایی مرحله کیفی

مصحبه	تعداد کد در مرحله اول	تعداد کد در مرحله دوم	تعداد توافقات	تعداد عدم توافقات	درصد پایایی
۱	۲۱	۲۴	۱۹	۵	۸۴
۲	۱۶	۱۸	۱۵	۳	۸۸
۳	۱۷	۲۰	۱۶	۴	۸۶
۴	۱۸	۲۲	۱۶	۴	۸۰
کل	۱۸	۲۱	۱۶/۵	۴	۸۵

همان طور که در جدول مشاهده می شود، میانگین کدها در مرحله اول ۱۸، میانگین کدها در مرحله دوم ۲۱، میانگین توافقات ۱۶/۵، میانگین عدم توافقات ۴ و پایایی کل ۸۵ درصد است که با توجه به اینکه بالاتر از ۷۰ درصد می باشد، پایایی تایید شد.

¹ Raw Percent Agreement

² Crude Association

³ Test-retest method

⁴ Percentage of Agreement Observation (POA)

۵.۱. تجزیه و تحلیل فرضیه‌ها

قبل از بررسی فرضیات پژوهش لازم است آزمون آماری مناسب جهت تجزیه و تحلیل آن‌ها انتخاب شود. در این زمینه یکی از پیش‌شرط‌های اساسی برای انتخاب آزمون‌های آماری پارامتریک، نرمال بودن توزیع داده‌ها بر اساس متغیر مورد بررسی می‌باشد. با این رویکرد ابتدا جهت بررسی نرمال بودن عامل‌ها از آزمون کلموگروف - اسمینرف تک‌نمونه‌ای استفاده شد. در آزمون کلموگروف - اسمینرف تک‌نمونه‌ای، فرض صفر بیانگر نرمال بودن توزیع داده‌ها و فرض خلاف بیانگر غیرنرمال بودن آن است. بر اساس نتایج جدول شماره ۵ مقادیر سطح معناداری تمام عامل‌های پژوهش، بیشتر از ۰/۰۵ بود. لذا فرض نرمال بودن توزیع عامل‌ها را تایید و فرض خلاف مبنی بر غیرنرمال بودن توزیع داده‌ها رد گردید. بنابراین با توجه به نرمال بودن توزیع داده‌ها، در تحلیل‌های بعدی از آزمون‌های پارامتریک استفاده می‌شود.

جدول ۵: آزمون کلموگروف - اسمینرف تک نمونه‌ای برای تعیین نرمال بودن عامل‌ها

شاخص	ابعاد			
	کالبدی	زیست‌محیطی و مشارکتی	آموزشی و پرورشی	عدالت اجتماعی
تعداد	۳۸۴	۳۸۴	۳۸۴	۳۸۴
پارامترهای نرمال	میانگین	۳/۳۲	۳/۴۱	۳/۳۸
	انحراف معیار	۰/۷۶۳	۰/۶۹۸	۰/۷۸۱
آماره Z	۱/۰۸	۰/۹۸۷	۰/۸۷۳	۱/۰۰۸
سطح معناداری (دو دامنه)	۰/۰۸۷	۰/۰۹۳	۰/۱۰۵	۰/۰۸۲

در ادامه، نتایج آزمون فرضیه‌ها ارائه شده است.

فرضیه اصلی: عوامل اجتماعی بر توسعه نیافتگی شهرستان بشاگرد موثر بوده است.

برای بررسی این فرضیه پژوهش از آزمون تی تک نمونه‌ای استفاده شد. نتایج به دست آمده برای این فرضیه در جدول ۶ مشخص شده است.

جدول ۶: آماره‌های توصیفی آزمون تی عوامل اجتماعی

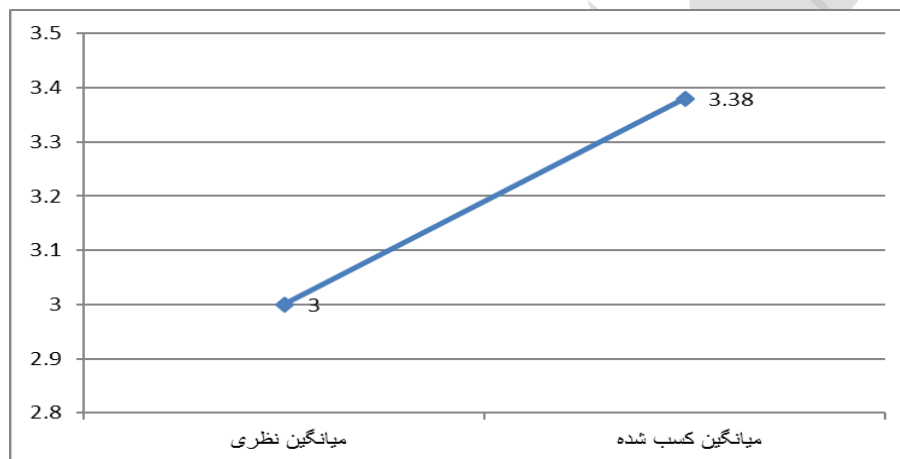
متغیر	تعداد	میانگین	انحراف معیار	میانگین انحراف معیار
عوامل اجتماعی	۳۸۴	۳/۳۸۴	۰/۵۶۸۷	۰/۰۲۸۷

نتایج به دست آمده در جدول شماره نشان داد با نمونه آماری ۳۸۴ نفر میانگین عوامل اجتماعی شهر بشاگرد از نظر پاسخ دهندگان در سطحی بالاتر از میانگین نظری قرار دارد. انحراف معیار یافته‌ها نیز نشان می‌دهد که میزان پراکندگی پاسخگویی به گویه‌های پژوهش در سطحی بالاتر از متوسط (۰/۰۵) می‌باشد.

جدول ۷: آمار استنباطی تی تک نمونه ای عوامل اجتماعی

نقطه آزمون: ۳							
نتیجه آزمون	فاصله اطمینان ۹۵ درصدی تفاوتها		میانگین تفاوتها	سطح معنی داری دو طرفه	درجه آزادی	تی محاسبه شده	متغیر
	حد بالا	حد پایین					
H ₁ تائید	۰/۳۸۹۲	۰/۳۸۱۹	۰/۳۸۴۲	۰/۰۰۰	۳۸۳	۸/۰۹	عوامل اجتماعی

در ادامه به منظور بررسی معنی داری بودن میانگین کسب شده به نتایج آزمون تی استناد می شود. خروجی آزمون تی در جدول ۷ نشان می دهد که مقدار تی محاسبه شده (۸/۰۹) بزرگتر از تی استاندارد شده ۱/۹۶ می باشد و در منطقه H₁ قرار گرفته اند و می توان گفت در سطح معنی داری ۰/۰۵ فرض پژوهش مورد تأیید قرار می گیرد و این بدین معنی است که، عوامل اجتماعی بر توسعه نیافتگی شهرستان بشاگرد موثر بوده است.

نمودار ۲: وضعیت میانگین عوامل اجتماعی

فرضیه فرعی ۱: وضعیت موجود توسعه ای شهرستان بشاگرد از لحاظ امکانات و خدمات شهری در سطح پایینی قرار دارد. برای بررسی این فرضیه پژوهش از آزمون تی تک نمونه ای استفاده شد. با توجه به اینکه گویه های پژوهش در طیف ۵ گزینه ای لیکرت تنظیم شده بودند، لذا میانگین ۳ به عنوان میانگین نظری (نقطه آزمون) در نظر گرفته شد و یافته ها نسبت به این میانگین نظری مورد سنجش قرار گرفتند.

جدول ۸: آماره های توصیفی آزمون تی امکانات و خدمات شهری

متغیر	تعداد	میانگین	انحراف معیار	میانگین انحراف معیار
امکانات و خدمات شهری	۳۸۴	۲/۷۱۸۸	۰/۷۲۱۴	۰/۳۵۴۲

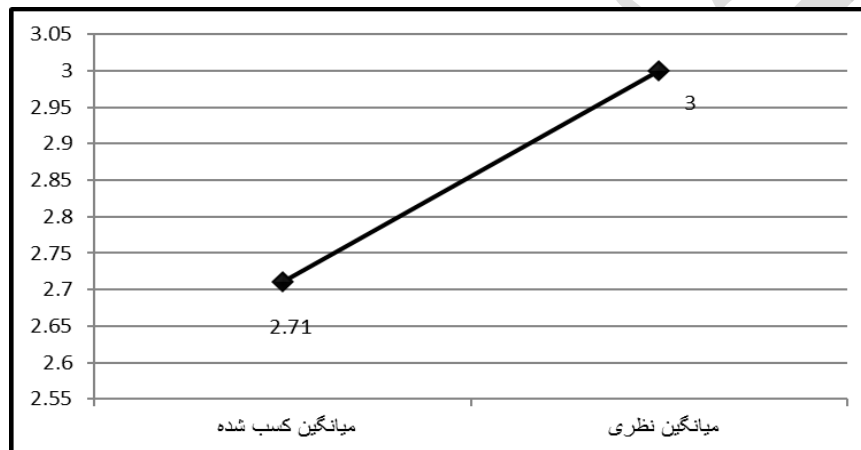
نتایج به دست آمده در جدول شماره ۸ نشان داد با نمونه آماری ۳۸۴ نفر میانگین امکانات و خدمات شهری شهر بشاگرد از نظر پاسخ دهندگان در سطحی پایین تر از میانگین نظری قرار دارد. انحراف معیار یافته ها نیز نشان می دهد که میزان پراکندگی پاسخگویی به گویه های پژوهش در سطحی پایین تر از متوسط (۰/۰۵) می باشد.

جدول ۹: آمار استنباطی تی تک نمونه ای امکانات و خدمات شهری

نقطه آزمون: ۳							
نتیجه آزمون	فاصله اطمینان ۹۵ درصدی تفاوتها		میانگین تفاوتها	سطح معنی داری دو طرفه	درجه آزادی	تی محاسبه شده	متغیر
	حد بالا	حد پایین					
H ₁ تائید	۰/۳۲۱۵	۰/۲۵۴۱	۰/۲۹۲۲	۰/۰۰۰	۳۸۳	-۹/۱۲	امکانات و خدمات شهری

در ادامه به منظور بررسی معنی داری بودن میانگین کسب شده به نتایج آزمون تی استناد می شود. خروجی آزمون تی در جدول ۹ نشان می دهد که مقدار تی محاسبه شده (-۹/۱۲) بزرگتر از تی استاندارد شده ۱/۹۶ می باشد و در منطقه H₁ قرار گرفته اند و می توان گفت در سطح معنی داری ۹۵٪ فرض پژوهش مورد تأیید قرار می گیرد و این بدین معنی است که، وضعیت موجود توسعه ای شهرستان بشاگرد از لحاظ امکانات و خدمات شهری از دیدگاه پاسخ دهندگان در سطح پایینی قرار دارد.

نمودار ۳: وضعیت میانگین امکانات و خدمات شهری

فرضیه فرعی ۲: وضعیت موجود توسعه ای شهرستان بشاگرد از لحاظ عدالت اجتماعی در سطح پایینی قرار دارد.

برای بررسی این فرضیه پژوهش از آزمون تی تک نمونه ای استفاده شد. نتایج به دست آمده برای این فرضیه در جدول ۱۰ مشخص شده است.

جدول ۱۰: آماره های توصیفی آزمون تی عدالت اجتماعی

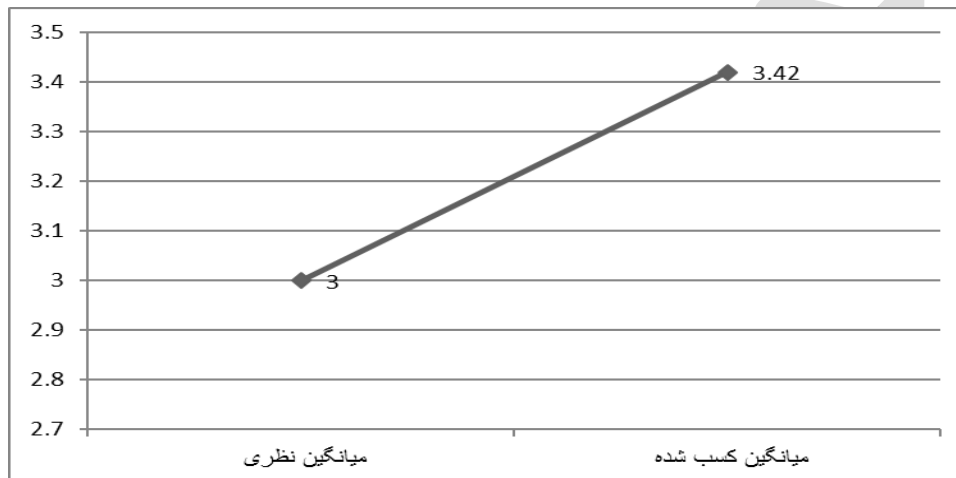
متغیر	تعداد	میانگین	انحراف معیار	میانگین انحراف معیار
عدالت اجتماعی	۳۸۴	۳/۴۲۸	۰/۵۸۷۴	۰/۰۲۴۱۸

نتایج به دست آمده در جدول شماره ۱۰ نشان داد میانگین عدالت اجتماعی (۳/۴۲) شهر بشاگرد از نظر پاسخ دهندگان در سطحی بالاتر از میانگین نظری (۳) قرار دارد. انحراف معیار یافته ها نیز نشان می دهد که میزان پراکندگی پاسخگویی به گویه های پژوهش در سطحی بالاتر از متوسط (۰/۰۵۰) می باشد.

جدول ۱۱: آمار استنباطی تی تک نمونه ای عدالت اجتماعی

نقطه آزمون: ۳							
نتیجه آزمون	فاصله اطمینان ۹۵ درصدی تفاوتها		میانگین تفاوتها	سطح معنی داری دو طرفه	درجه آزادی	تی محاسبه شده	متغیر
	حد بالا	حد پایین					
H1 تائید	۰/۴۳۵۷	۰/۴۱۵۴	۰/۴۲۸۱	۰۰۰	۳۸۳	۸/۳۲۴	عدالت اجتماعی

خروجی آزمون تی در جدول ۱۱ نشان می دهد که مقدار تی محاسبه شده (۸/۳۲) بزرگتر از تی استاندارد شده ۱/۹۶ می باشد و در منطقه H1 قرار گرفته اند و می توان گفت در سطح معنی داری ۹۵٪ فرض پژوهش رد می شود و این بدین معنی است که، وضعیت موجود توسعه ای شهرستان بشاگرد از لحاظ عدالت اجتماعی از دیدگاه پاسخ دهندگان در سطح بالاتر از متوسط قرار دارد.

نمودار ۴: وضعیت میانگین امکانات و عدالت اجتماعی

فرضیه: وضعیت موجود توسعه ای شهرستان بشاگرد از لحاظ زیست محیطی و مشارکتی در سطح پایینی قرار دارد. برای بررسی این فرضیه پژوهش از آزمون تی تک نمونه ای استفاده شد. نتایج به دست آمده برای این فرضیه در جدول شماره ۱۲ مشخص شده است.

جدول ۱۲: آماره های توصیفی آزمون تی نیاز های اولیه

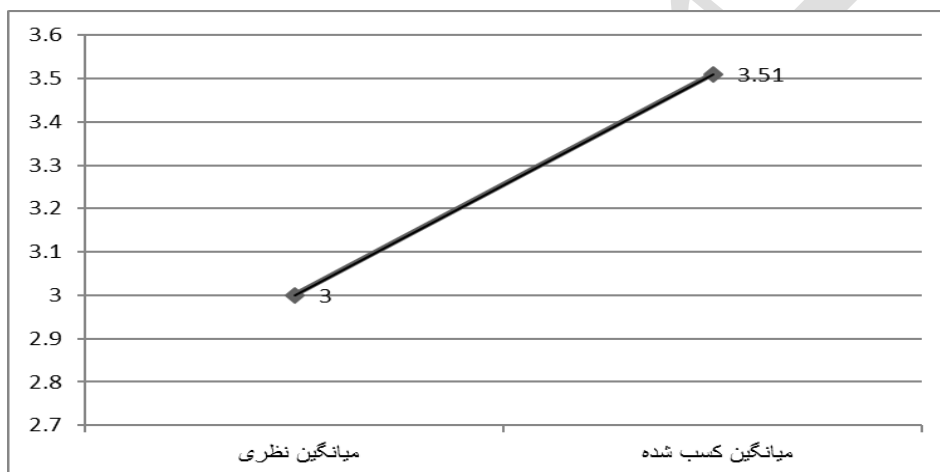
متغیر	تعداد	میانگین	انحراف معیار	میانگین انحراف معیار
زیست محیطی و مشارکتی	۳۸۴	۳/۵۱۸	۰/۸۴۲	۰/۰۶۲۴

نتایج به دست آمده در جدول شماره ۱۲ نشان می دهد که میانگین زیست محیطی و مشارکتی شهر بشاگرد از نظر پاسخ دهندگان در سطحی بالاتر از میانگین نظری قرار دارد. انحراف معیار یافته ها نیز نشان می دهد که میزان پراکندگی پاسخگویی به گویه های پژوهش در سطحی بالاتر از متوسط (۰/۰۵) است.

جدول ۱۳: آمار استنباطی تی تک نمونه ای نیازهای اولیه

نقطه آزمون: ۳							
نتیجه آزمون	فاصله اطمینان ۹۵ درصدی تفاوتها		میانگین تفاوتها	سطح معنی داری دو طرفه	درجه آزادی	تی محاسبه شده	متغیر
	حد بالا	حد پایین					
H1 تائید	۰/۵۲۳۴	۰/۵۰۱۳	۰/۵۱۸۷	.۰۰۰	۳۸۳	۱۱/۳۸	زیست محیطی و مشارکتی

خروجی آزمون تی در جدول ۱۳ نشان می دهد که مقدار تی محاسبه شده (۱۱/۳۸) بزرگتر از تی استاندارد شده ۱/۹۶ می باشد و در منطقه H1 قرار گرفته اند و می توان گفت در سطح معنی داری ۹۵٪ فرض پژوهش رد می شود و این بدین معنی است که، وضعیت موجود توسعه ای شهرستان بشاگرد از لحاظ زیست محیطی و مشارکتی از دیدگاه پاسخ دهندگان در سطح متوسط به بالا قرار دارد.

نمودار ۵: وضعیت میانگین زیست محیطی و مشارکتی

فرضیه فرعی ۴: وضعیت موجود توسعه ای شهرستان بشاگرد از لحاظ آموزشی و پژوهشی در سطح پایینی قرار دارد. برای بررسی این فرضیه پژوهش از آزمون تی تک نمونه ای استفاده شد. نتایج به دست آمده برای این فرضیه در جدول ۱۴ مشخص شده است.

جدول شماره ۱۴: آماره های توصیفی آزمون تی امکانات آموزشی و سطح تحصیلات

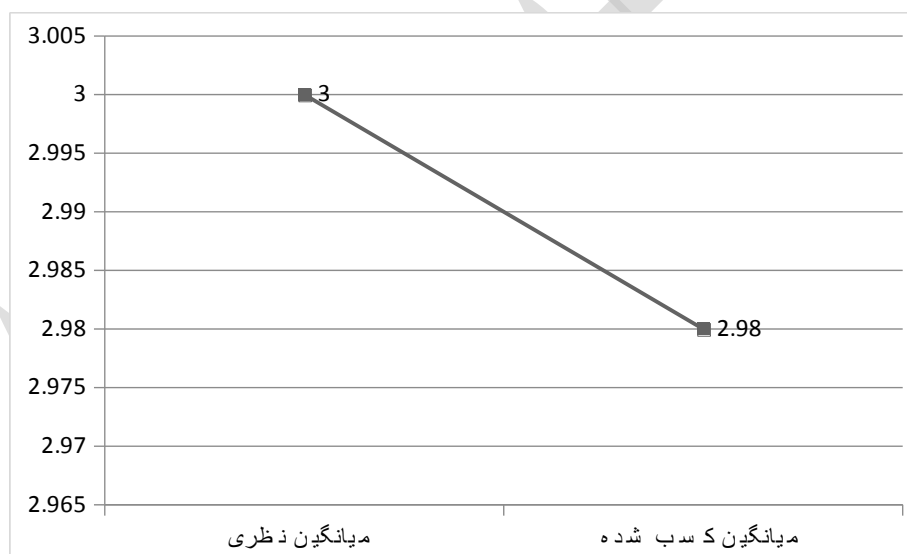
متغیر	تعداد	میانگین	انحراف معیار	میانگین انحراف معیار
آموزشی و پژوهشی	۳۸۴	۲/۹۸۱	۰/۸۶۹	۰/۳۱۸۷

نتایج جدول ۱۴ نشان داد میانگین آموزشی و پژوهشی شهر بشاگرد از نظر پاسخ دهندگان در سطحی پایین تر از میانگین نظری قرار دارد. انحراف معیار یافته ها نیز نشان می دهد که میزان پراکندگی پاسخگویی به گویه های پژوهش در سطحی بالاتر از متوسط (۰/۰۵) می باشد.

جدول ۱۵: آمار استنباطی تی تک نمونه ای امکانات آموزشی و سطح تحصیلات

نقطه آزمون: ۳							
نتیجه آزمون	فاصله اطمینان ۹۵ درصدی تفاوتها		میانگین تفاوتها	سطح معنی داری دو طرفه	درجه آزادی	تی محاسبه شده	متغیر
	حد بالا	حد پایین					
H ₀ تائید	۰/۰۲۴۱	۰/۰۱۲۴	-۰/۰۱۹۸	.۱۸۷	۳۸۳	-۱/۳۸۲	آموزشی و پژوهشی

خروجی آزمون تی در جدول ۱۵ نشان می دهد که مقدار تی محاسبه شده (۱/۳۸۲) کوچکتر از تی استاندارد شده ۱/۹۶ می باشد و در منطقه H₀ قرار گرفته اند و می توان گفت در سطح معنی داری ۹۵٪ فرض پژوهش رد می شود و این بدین معنی است که، وضعیت موجود توسعه ای شهرستان بشاگرد از لحاظ آموزشی و پژوهشی افراد در سطح پایینی قرار دارد.

نمودار ۶: وضعیت میانگین آموزشی و پژوهشی

۶. بحث و نتیجه گیری

امروزه، توسعه پایدار پارادایم جدید برای توسعه کشورها و مناطق مختلف شهری است و بسیار مورد توجه سیاستگذاران قرار گرفته است. توسعه پایدار تعادلی مناسب و متوازن از مهم ترین ابعاد توسعه از جمله اقتصادی، اجتماعی، زیست محیطی و نهادی

ایجاد می کند. مفهوم توسعه پایدار مبین توسعه‌ای است متعادل و جامع نگر و عدالت محور. توسعه پایدار نشانگر فرآیندی است که در طی آن باید پایداری اتفاق بیفتد و پایداری مجموعه‌ای از وضعیت‌هاست که در طول زمان باید دوام داشته باشد. پایایی توسعه در یک جامعه شهری یعنی تأمین حد مطلوبی از رشد تولید اقتصادی و نیازهای اولیه، رفاه اجتماعی و محیطی سالم و پاک برای تمامی افراد جامعه. عوامل اجتماعی و متغیرهای مرتبط با جامعه یکی از شاخص‌های مهم توسعه یافتگی هستند، از آنجایی که انسان یک موجود اجتماعی است؛ لذا نیازهای اجتماعی او در جامعه نیز دارای اولویت می باشد، و چنانچه این نیازها مورد توجه قرار نگیرد و یا برآورده نشود، سایر شاخص‌های توسعه نیز تحت تاثیر قرار خواهند گرفت. لذا نیازهای اجتماعی بر توسعه‌یافتگی شهرها تاثیر قابل توجهی دارد و این امر در روستاها با توجه به ارتباطات نزدیک افراد می تواند جلوه بیشتری نیز داشته باشد. بنابراین، پایداری اجتماعی با توجه به تاثیری که می تواند در توسعه مناطق شهری داشته باشد و موجبات رفاه و رضایت شهروندان را فراهم کند. در این تحقیق تلاش شد با انجام مصاحبه نیمه ساختاریافته با خبرگان، شناختی از ابعاد پدیده پایداری اجتماعی حاصل شده و سپس شرایط موجود شهرستان بشاگرد از نظر ابعاد شناسایی شده بررسی گردد. براساس یافته‌های به دست آمده، پایداری اجتماعی شامل ۴ بعد عدالت اجتماعی، کالبدی (امکانات شهری)، زیست محیطی و مشارکتی و آموزشی و پژوهشی است. همچنین، نتایج آزمون فرضیات نشان داد که عوامل اجتماعی بر توسعه نیافتگی شهرستان بشاگرد موثر است.

در بین ابعاد پایداری اجتماعی، بعد کالبدی (امکانات شهری) اشاره به زیرساخت‌هایی دارد که برای ارائه خدمات به شهروندان در دسترس است. همچنین، در تبیین نتایج به دست آمده می توان گفت که امکانات و خدمات شهری با توجه به اینکه یک شاخص متغیر توسعه می باشد، همزمان با پیشرفت و توسعه نسبی سایر مراکز و استان‌ها نیز سطح نیاز و توقع افراد تغییر می کند. لذا توسعه امکانات شهری یک فرآیند مداوم و پیوسته می باشد که نیازمند، برنامه ریزی بلند مدت و توسعه‌ای می باشد. این امر در روستاها نیز همانند شهرها یا توسعه مراکز و روستاهای مجاور به یک نیاز و خواست عمومی تبدیل می شود. همچنین، نتایج آزمون کمی نشان داد که فرضیه وضعیت موجود توسعه‌ای شهرستان بشاگرد از لحاظ امکانات و خدمات شهری از دیدگاه پاسخ دهندگان در سطح پایینی قرار دارد. از این رو، برای توسعه امکانات شهری باید اقدامات لازم انجام گیرد تا شهرستان بشاگرد در مسیر رشد و توسعه پایدار قرار گیرد. دیگر بعد شناسایی شده عدالت اجتماعی است. بحث از عدالت اجتماعی به عنوان لازمه تحقق توسعه پایدار یک مقوله مهم می باشد، بنابراین مهمترین رسالت برنامه‌ریزانی که در جهت توسعه مناطق کار می‌کنند تلاش برای دستیابی به آرمان‌های فرصت برابر برای همگان و از بین بردن تضاد در تأمین فرصت‌های آموزشی، بهداشتی و خدماتی است. در راستای تحقق توسعه پایدار باید شرایطی فراهم شود تا امکان بسترسازی توسعه پایدار فراهم آید که در این بستر می‌توان به توزیع بهینه کاربری‌ها، امکانات و خدمات و برابری عدالت اجتماعی اشاره کرد. عدم توزیع بهینه کاربری‌ها در زمینه‌های مختلف اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی موجب برهم خوردن نظم توسعه می‌گردد. لذا عدالت پایه توسعه است و بدون آن میزان رضایت سایر از جنبه‌های توسعه هم تحت تاثیر قرار خواهد گرفت. براساس نتایج آزمون فرضیات، وضعیت موجود توسعه‌ای شهرستان بشاگرد از لحاظ عدالت اجتماعی از دیدگاه پاسخ دهندگان در سطح بالاتر از متوسط قرار دارد. البته، مقدار محاسبه شده

برای عدالت اجتماعی معادل ۳/۴۲ است که چندان بالاتر از سطح متوسط نیست و نشان می دهد برای رسیدن به سطح مطلوب عدالت اجتماعی هنوز راه طولانی وجود دارد.

بعد دیگر مربوط به مسائل آموزشی و پژوهشی است. در تبیین نتایج می توان گفت که توسعه پایدار شهری تنها یک مفهوم اقتصادی نیست که بتوان با تغییرات کالبدی و ایجاد زیرساخت های فیزیکی به آن دست یافت؛ بلکه، یک مفهوم همه جانبه و جامع در زمینه های مختلف است. که باید در کنار تأمین منافع نسل حاضر، منافع نسل های آینده را نیز مدنظر داشته باشیم. نگاه های حاکم بر برنامه ریزی جهت دستیابی به توسعه پایدار شهری باید به گونه ای باشد که عدالت را مختل نکند. چرا که وجود نابرابری در توزیع خدمات و امکانات در مناطق مختلف یک شهر پدیده ای جدید در هیچ یک از شهرهای جهان نیست، و یکی از عامل های مهم در جهت دستیابی به این عدالت آگاهی و آموزش و توانمندسازی همه جانبه افراد در جوامع شهری و روستایی می باشد. افراد توانمند و با دانش ابزار و نیروی قدرتمند توسعه هستند و تجارب کشورهای توسعه یافته نیز گویای سهم بالای عوامل انسانی در رشد و پیشرفت آن ها می باشد. براساس نتایج آزمون فرضیات، وضعیت موجود توسعه ای شهرستان بشاگرد از لحاظ آموزشی و پژوهشی افراد در سطح پایینی قرار دارد. از این رو، یکی از الزامات فوری در شهرستان بشاگرد توسعه مسائل آموزشی و پژوهشی در زمینه های مختلف است که بتواند منابع انسانی مورد نیاز برای توسعه شهرستان را فراهم کرده و مشکلات اجتماعی را کاهش دهد؛ البته، این نکته نیز قابل تامل است که زیرساخت های آموزشی و پژوهشی موجود نیز از قابلیت لازم برای توسعه افراد توانمند و شایسته ناتوان هستند و باید در نحوه فعالیت خود تغییراتی ایجاد کنند. نهایتاً، آخرین بعد شناسایی شده مربوط به مسائل محیط زیست و مشارکتی است. توسعه بدون مشارکت همه ذینفعان و استفاده از توانمندی های آن ها و همچنین حفظ و نگهداشت محیط زیست امکان پذیر نیست و اگر اتفاقی هم رقم بخورد، قطعاً توسعه ای ناقص و نامتوازن است. مشارکت خود ظرفیت و هم افزایی گسترده ایجاد می کند و فرآیند توسعه نیازمند همدلی و همراستایی بین تمام ذینفعان است. البته، توجه به محیط زیست باید جدی گرفته شود و در فرآیندهای توسعه حداقل آسیب به آن وارد گردد. براساس نتایج آزمون فرضیات، وضعیت موجود توسعه ای شهرستان بشاگرد از لحاظ زیست محیطی و مشارکتی از دیدگاه پاسخ دهندگان در سطح متوسط به بالا قرار دارد. البته، میانگین نظرات چندان عدد بالایی نیست و باید اقدامات جدی تری برای توسعه مشارکت ذینفعان و برنامه های پایدار محیط زیستی انجام پذیرد.

در مجموع، نتایج تحقیق حاضر گویای آن است که پایداری اجتماعی به عنوان یکی از جنبه های مهم توسعه پایدار پدیده ای پیچیده و چندبعدی است که شهرستان بشاگرد از نظر ابعاد مختلف آن شرایط چندان مطلوبی ندارد. لذا، برای دستیابی به اهداف موجود در زمینه پایداری اجتماعی باید برنامه ریزی و اقدامات گسترده ای انجام پذیرد. تحقیق حاضر ضمن دانش افزایی در زمینه مبانی علمی توسعه پایدار در مناطق شهری و روستایی می تواند مورد استفاده سیاستگذاران و برنامه ریزان شهرستان بشاگرد قرار گیرد تا آن ها بتوانند بر مبنای یک الگوی بومی و کاربردی فرآیندهای توسعه این شهرستان را دنبال کنند و بر این مبنای برنامه ای بلندمدت برای توسعه پایدار شهرستان تدوین و عملیاتی گردد.

۷. پیشنهادها

پیشنهادات تحقیق براساس یافته ها به شکل زیر است:

- تدوین سند استراتژیک پایداری اجتماعی در شهرستان بشاگرد و انجام برنامه ریزی عملیاتی برای اجرای آن
- توسعه مشارکت اجتماعی دولت و مردم در جهت افزایش حس اعتماد اجتماعی
- توسعه زیرساخت های توسعه مبتنی بر جنبه های خدمات شهری و اجتماعی در منطقه
- افزایش درک عدالت اجتماعی از طریق توسعه متوازن مناطق مختلف شهری و روستایی
- رعایت استانداردهای توسعه از طریق افزایش مشارکت اجتماعی و همکاری اقشار مختلف
- فراهم کردن بستر اشتغال پایدار در زمینه های مختلف اجتماعی
- رعایت شاخص های عدالت اجتماعی با توجه بیشتر به پتانسیل های منطقه و فراهم کردن بستر ارتباطی با سایر مناطق
- نیازسنجی و توسعه زیرساخت های آموزشی و پژوهشی متناسب با الزامات توسعه اجتماعی
- بازنگری در مأموریت و اقدامات سازمان ها و نهادهای آموزشی و پژوهشی منطقه متناسب با اهداف توسعه اجتماعی
- تدوین برنامه های موردنیاز جهت حفاظت و توسعه محیط زیست و در نظر گرفتن تبعات زیست محیطی اقدامات و برنامه های توسعه.

۸. منابع

- انصاری پور، محمدرضا و برک پور، ناصر (۱۴۰۱). ارزیابی برنامه های توسعه شهری و منطقه ای از منظر پایداری اجتماعی. نشریه برنامه ریزی شهری و توسعه منطقه ای، سال اول، شماره ۳، ۱-۱۶.
- پاپلی یزدی، محمدحسین و رجبی سناجردی، حسین. (۱۳۸۲). نظریه های شهر و پیرامون. انتشارات سمت: تهران.
- حبیب پور گتایی، کرم (۱۴۰۱). صورت بندی تجربی شاخص های اجتماعی و فرهنگی شهر تهران. توسعه محلی (روستایی - شهری)، دوره چهاردهم، شماره ۲، ۳۷۱-۳۹۴.
- درستکار، احسان (۱۴۰۰). سنجش توسعه یافتگی بر اساس شاخص های امنیت اقتصادی و تحلیل شهرستان (مطالعه موردی: استان سیستان و بلوچستان). فصلنامه اقتصاد و برنامه ریزی شهری، دوره دوم، شماره ۲، ۱۰۱-۱۱۰.
- رفیعیان، مجتبی و شجاعی، دلارام (۱۴۰۲). بازشناسی مفهوم پایداری اجتماعی در مطالعات شهری در جستجوی یک چارچوب نظری. فصلنامه برنامه ریزی توسعه شهری و منطقه ای، سال هشتم، شماره ۲۴، ۳۵-۸۶.
- روستا، مریم و چیزفهم دانشمندیان، مهسا (۱۴۰۱). بررسی تطبیقی شاخصهای پایداری اجتماعی در انواع بافت های شهری (مطالعه موردی سه محله در بافت های جدید، میانی و قدیم در شیراز). نگرش های نو در جغرافیای انسانی، سال چهاردهم، شماره ۲، ۸۷-۱۰۲.

- زاهدی مازندرانی، محمد جواد (۱۳۹۶). توسعه و نابرابری. نشر مازیار: تهران.
- عبدالله زاده، مهسا، ارژمند، محمود و امین پور، احمد (۱۳۹۶). ابعاد پایداری اجتماعی در کالبد محله‌های سنتی ایران، نمونه موردی: محله سنگ‌سیاه شیراز. آرمانشهر، دوره دهم، شماره ۱۹، ۳۵-۵۴.
- عزتیان، شهره و امین زاد گهرریزی، بهناز (۱۴۰۱). تحلیلی بر پایداری اجتماعی در رابطه تعاملی شهروندان و مدیریت شهری با استفاده از روش تحلیل عاملی (نمونه موردی: شهروندان شهر اصفهان). جغرافیا و توسعه فضای شهری، دوره نهم، شماره ۱۹، ۳۹-۵۴.
- معمار، ثریا (۱۳۹۴). توسعه پایدار محله ای. تهران: جامعه شناسان.
- میرچی، آزاده و سلیمی، لادن و عنایتی، ترانه، (۱۳۹۹). بررسی میزان آشنایی مدیران مقاطع متوسطه اول و دوم غرب استان مازندران با مولفه های توسعه پایدار (مولفه های اجتماعی، اقتصادی، زیست محیطی و نهادی)، پنجمین کنفرانس بین المللی علوم انسانی و آموزش و پرورش با محوریت توسعه پایدار، تهران.
- نسترن، مهین، قاسمی، وحید و هادی زاده زرگر، صادق (۱۳۹۲). ارزیابی شاخص‌های پایداری اجتماعی با استفاده از فرآیند تحلیل شبکه ای (ANP). جامعه شناسی کاربردی، دوره بیست و چهارم، شماره ۳، ۱۵۵-۱۷۳.
- نیک بین، حسین (۱۳۹۹). بررسی بعد اجتماعی توسعه پایدار در مواجهه با بیماری دنیاگیر کرونا در گمرک ایران، سومین کنفرانس بین المللی مدیریت، تجارت جهانی، اقتصاد، دارایی و علوم اجتماعی، تهران، ایران.
- Abid, N., Marchesani, F., Ceci, F., Masciarelli, F., & Ahmad, F. (2022). Cities trajectories in the digital era: Exploring the impact of technological advancement and institutional quality on environmental and social sustainability. *Journal of Cleaner Production*, 377, 134378.
- Abubakar, I. R. (2017). Access to sanitation facilities among nigerian households: Determinants and sustainability implications. *College of Architecture and Planning, University of Dammam, Saudi Arabia; Sustainability*, 9(4), 547.
- Browning, M., & Rigolon, A. (2019). School green space and its impact on academic performance: A systematic literature review. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 16(3), 429.
- Collste, D., Pedercini, M., & Cornell, S. E. (2017). Policy coherence to achieve the SDGs: Using integrated simulation models to assess effective policies. *Sustainability Science*, 12, 921-931.
- Department for International Development. (2007). *Social urban sustainability*. London: Department for International Development.
- Henrique dos Santos, P., Neves, S. M., Sant'Anna, D. O., Henrique de Oliveira, C., & Carvalho, H. D. (2019). The Analytic Hierarchy Process Supporting Decision Making For Sustainable Development: An Overview of Applications. *Journal of Cleaner Production*, 212, 119-138.

- Farazmand, A. (2016). *Global encyclopedia of public administration, public policy, and governance*. Amsterdam: Springer International Publishing. Doi:10.1007/978-3-319-31816-5_2760-1.
- Farelnek, E., Stanowicka, A., & Wierzbicka, W. (2021). The effects of membership in the Polish National Cittaslow Network. *Equilibrium. Quarterly Journal of Economics and Economic Policy*, 16(1), 139–167
- Guo, F. (2017). The spirit and characteristic of the general provisions of civil law. *Law and Economics*, 3, 5–16.
- Henderson, K. & Loreau, M. (2023). A model of Sustainable Development Goals: Challenges and opportunities in promoting human well-being and environmental sustainability. *Ecological Modelling*, 475, 110164.
- Jeronen, E. (2020). Sustainable Development. In: Idowu, S., Schmidpeter, R., Capaldi, N., Zu, L., Del Baldo, M., Abreu, R. (eds) *Encyclopedia of Sustainable Management*. Springer, Cham.
- Kolk, A. (2016). The social responsibility of international business: From ethics and the environment to CSR and sustainable development. *Journal of World Business*, 51(1), 23–34.
- Larimian, T., & Sadeghi, A. (2021). Measuring urban social sustainability: Scale development and validation. *Environment and Planning B: Urban Analytics and City Science*, 48(4), 621-637.
- Lv, Z. M. (2018). Research group. The implementation outline of the “Green Principle” in civil code. *China Law Sci*, 1, 7–8.
- Mensah, J. (2019). Sustainable development: Meaning, history, principles, pillars, and implications for human action: Literature review. *Cogent Social Sciences*, 5(1), 1653531.
- Michalina, D., Mederly, P., Diefenbacher, H., & Held, B. (2021). Sustainable Urban Development: A Review of Urban Sustainability Indicator Frameworks. *Sustainability*, 13, 9348.
- Mio, C., Panfilo, S., & Blundo, B. (2020). Sustainable development goals and the strategic role of business: A systematic literature review. *Business Strategy and the Environment*, 29(8), 3220-3245.
- Murphy, K. (2012). The Social Pillar of Sustainable Development: A Literature Review and Framework for Policy Analysis, *Sustainability: Science, Practice and Policy*, 8(1), 15-29.
- Ruggerio, C. A. (2021). Sustainability and sustainable development: A review of principles and definitions. *Science of The Total Environment*, 786, 147481.
- Sachs, I. (1999). Social sustainability, whole development: Exploring the dimensions of sustainable development?. In: Egon B, Thomas J (Eds) *Sustainability, the Social Sciences: A CrossDisciplinary Approach to Integrating Environmental Considerations into Theoretical Reorientation*. London: Zed Books, 25–36.

- Saffron, W. (2015). Understanding and measuring social sustainability. *Journal of Urban Regeneration & Renewal*, 8(2), 133-144.
- Sadiq, M., Ngo, T., Pantamee, S., Khudoykulov, K., Ngan, T. & Tan, L. (2023). The role of environmental social and governance in achieving sustainable development goals: evidence from ASEAN countries. *Economic Research-Ekonomska Istraživanja*, 36(1), 170-190
- Scopelliti, M., Molinario, E., Bonaiuto, F., Bonnes, M., Cicero, L., De Dominicis, S., & Bonaiuto, M. (2018). What makes you a “hero” for nature? Socio-psychological profiling of leaders committed to nature and biodiversity protection across seven; EU countries. *Journal of Environmental Planning and Management*, 61, 970–993.
- Silvestre, B. S., & Țîrcă, D. M. (2019). Innovations for sustainable development: Moving toward a sustainable future. *Journal of Cleaner Production*, 208, 325–332.
- Thomas, C. F. (2015). *Naturalizing Sustainability Discourse: Paradigm, Practices and Pedagogy of Thoreau, Leopold, Carson and Wilson*: Ph.D Thesis: Arizona State University.
- Todaro, M. P., & Smith, S. C. (2006). *Economic development* (8th ed.). Reading: Addison-Wesley.
- Wang, K., Ke, Y., Sankaran, S. (2023). The social pillar of sustainable development: Measurement and current status of social sustainability of aged care projects in China. *Sustainable development*, doi: <https://doi.org/10.1002/sd.2654>.

Designing a model of sustainable social development based on social barriers in Bashagard city

Abstract

Today, the topics of sustainable development are one of the areas of interest in different societies, and in the meantime, social sustainability has a special place because of the high impact it can have on the level of people's well-being. Despite its great importance, there is limited knowledge about the aspects and dimensions of the phenomenon of social sustainability with regard to the local conditions of different regions, and in a way, research in this field has been neglected to some extent in scientific research. Therefore, the aim of the research is to design a sustainable social development model based on social barriers in Beshagard city. The current research is in terms of applied-developmental purpose and is among mixed research. In the qualitative stage, the theme analysis method was used to design the model. For this purpose, a semi-structured interview was conducted with 20 professors and experts in the field of urban and social development and sustainability in universities and cultural heritage organizations who were selected by a judgmental and targeted method. Based on the findings, social sustainability includes physical components (urban facilities), social justice, educational and research, environmental and partnership. In the quantitative part, in order to analyze the data and determine the levels and rank of Beshagard city, a combination of t-test techniques and descriptive indicators were used. In this research, the population of Beshagard city was investigated in the form of two urban and rural areas. In order to determine the sample size, Morgan's table was also referred to, and due to the unlimited statistical population, the maximum number of samples equal to 384 people has been considered. Based on the findings, the output of the t-test showed that the research hypothesis was confirmed at a significant level of 95%, and this means that social factors have been effective on the underdevelopment of Beshagard city. Also, based on the results of the hypotheses test, Beshagard city does not have favorable conditions in terms of social sustainability.

Keywords: sustainable development, social sustainability, social barriers, Beshagard city, theme analysis